

МАРИЈА ОРБОВИЋ

УДК 930.85(497.11):929 Матић Т.

Градска библиотека
„Владислав Петковић Дис“, Чачак

ТИОСЛАВ МАТИЋ, ПРВИ ПОСЛЕРАТНИ ПРЕДСЕДНИК КЊИЖНИЦЕ И ЧИТАОНИЦЕ У ЧАЧКУ

Сажетак: Књижница и читаоница у Чачку после Другог светског рата почела је да ради у скромним условима, 20. фебруара 1946. године. Њен први председник био је Тиослав Матић (1909-1994), доктор теологије и професор немачког и руског језика. Изузетно образован, Матић је имао значајну улогу у културном животу Чачка одмах после рата, у време изградње земље и обнављања рада установа културе.

Кључне речи: Тиослав Матић, Гимназија, Књижница и читаоница, Народни универзитет, Техничка школа, „Култ мртвих код Срба“

По завршетку Другог светског рата у читавој земљи, па и у Чачку, уз велики полет се приступило, просвећивању становништва обнављањем школа, народних универзитета и других установа културе. Одржавани су течајеви руског језика и постављане зидне новине у фабрикама и школама. Попуњаване су и књижнице које су за време рата биле оштећене или уништене, па је, према писању „Слободног гласа“, у Чачанском округу половином 1945. године радила 61 књижница са 9486 књига.¹ У тај број су, вероватно, убројане и књиге некадашње Уједињене књижнице и читаонице, јер је почетком 1945. године било покушаја њеног обнављања. Тако се из „Слободног гласа“ сазнаје да је „у уторак 13. ов. м., у оквиру отварања Уједиње-

¹ *Културно просветни рад у нашем округу*, у: „Слободни глас“, бр. 22, 29. јун 1945, стр. 6.

не књижнице и читаонице у Чачку, одржана комеморација другу Милутину Смиљанићу², професору Гимназије стрељаном 1941, који је био један од оснивача предратне Библиотеке у Чачку. Ипак, Књижница је званично почела са радом следеће године, када је Градски одбор Народног фронта 14. јануара 1946. именовано одбор који ће се старати о покретању и уређењу Градске књижнице и читаонице, у саставу: Маргита Радовић, Драгослав Урошевић, Олга Вујовић, Милица Благојевић, Раша Симовић, Владан Јовашевић, Стојан Стишовић и Драгослав Грбић. Даље се у одлуци каже да ће овим послом руководити професор Дара Гавриловић, како би се оспособиле потребне просторије, прегледале књиге које су тада биле смештене у Учитељском дому, пописале и одвојиле оне које ваљају, обезбедио огрев, фуруна и други намештај. Из записника са следећег састанка Градског одбора Народног фронта, 11. фебруара, види се да је скупштина Читаонице одржана два дана раније (9. фебруара), да је образована управа и донета одлука да Књижница почне рад 20. фебруара. Из ових шкртих података³ не зна се ко је чинио управу Читаонице, нити где је она тачно била смештена. „Слободни глас“ даје више података: „Даље организовано је недељу дана прикупљање књига у граду. Књиге су прикупљале екипе састављене од грађана и омладинаца и то по реонима: реон Палилуле сакупио је 243 књиге и 897 динара, Моравски 200 књига и 3.925 динара, Ивањички 157 књига и 675 динара, циганмалски 99 књига и 1.744 динара. Официри војног округа приложили су 30 књига и Градски фронт 40“.⁴ Записана је и лепа порука Маргите Радовић: „Ко је доста читао, али само пажљиво читао, може се рећи да је доста живео, јер је он живео онолико живота колико је добрих књига прочитао“.⁵

Према сећањима савременика, књиге су кратко време прикупљане у просторију изнад Градске кафане (зграда на месту данашњег „Чачанског гласа“), а Књижница је ускоро смештена у оскудном и недовољном простору у близини некадашњих радњи браће Шљивића (данас Дом културе). Као књижничар запослена је Мила Мојић, а први председник био је Тиослав (или Тиосав, како је остао упамћен) Матић.⁶

² *Комеморација Милутину Смиљанићу професору*, у: „Слободни глас“, бр. 7, 17. март 1945, стр. 3.

³ Записник са састанка Градског одбора Народног фронта, 11. фебруар 1946, МИАЧ, Општинска конференција ССРН Чачак, Књига записника Градског народног одбора ЈНФ, 1945/46.

⁴ *Оснивачка скупштина Градске књижнице и читаонице*, у: „Слободни глас“, бр. 55, 3. март 1946, стр. 8.

⁵ *Исто*.

⁶ У књизи *Читалишта и библиотеке у Чачку* Љубомира Марковића може се видети да је Тиослав Матић био председник, односно управник Библиотеке до марта 1951, о чему нема других писаних потврда.

Др Тиослав Матић

Овај тихи, скромни човек, изузетног образовања, просветни радник и дошљак у Чачак по сили тадашњих политичких прилика, био је најпре професор у Гимназији, а посао председника Књижнице обављао је као ваншколску активност.⁷

Рођен је 26. јуна 1909. године у левачком селу Ратковић, у породици Мирослава и Станике, као друго дете, после сестре Загорке, која је кратко поживела. Пошто је завршио основну школу у родном селу, а оставши без оца, који је погинуо у Првом светском рату, сели се са мајком и млађим братом у Крагујевац, где је завршио гимназију (малу матуру) школске 1925/26. године. По жељи своје мајке наставља школовање у Богословији у Сремским Карловцима, а затим и на Теолошком факултету у Београду. По завршеном факултету, као одличан студент,

добрио је Хумболтову стипендију да настави двогодишње студије на Филозофском факултету у Лајпцигу, које је окончао одбранивши докторску дисертацију под називом „Култ мртвих код Срба“.

По повратку у Крагујевац, од 1933. године предаје веронауку у Гимназији, где га затиче рат. Трагичну судбину својих ђака доживљава непосредно, пошто је и он одведен са њима на стрељање, као и Стефан Боца, који је тада предавао веронауку у другој гимназији (а касније у дужем периоду био владика Жичке епархије), али, захваљујући срећном случају, обојица су избегли смрт. После рата, једну непуну школску годину, 1945/46, предавао је руски језик у крагујевачкој Гимназији, а онда је уследио премештај. У новој држави, где је владала и нова идеологија, на његово теолошко образовање, а посебно школовање у Немачкој, гледано је с подозрењем и он је 29. априла 1946. одлуком Министарства просвете премештен у Чачак. На дужност у Мушку гимназију, где је предавао руски језик, јавио се 31. октобра. Поред тога што је био и председник Књижнице, предавао је и на курсу за школско образовање официра и у стручној школи за ученике у индустрији и занатству. Знање немачког језика стечено за време студија у Немачкој, као и руског језика наученог још на Богословији, добро му је послужило у новим условима, када његово теолошко образовање није могло бити вредновано.

⁷ *Извештај за школску 1946-47. годину*, Чачак, 1947, стр. 9.

Када је отворена Техничка школа у септембру 1948. године, Матић предаје руски до њеног укидања 1954. Затим, од 28. августа 1955. до 5. септембра 1968, предаје немачки у Основној школи „Филип Филиповић“, да би до пензионисања 1974. радио у Техничкој школи, која је поново отворена 1960. године. Као пензионер, али и ранијих година, био је судски тумач за немачки језик. Умро је 27. септембра 1994. у Чачку, где је и сахрањен.

За свој рад у школи је награђиван и похваљиван, што се може видети из извештаја школског инспектора, који је у рубрици о похвалама и наградама записао: „Награђен са 1.000 дин. од Савета за грађевинске и комуналне послове НРС; са 5.000 дин. од Савета за просвету, науку и културу за нарочито залагање у раду на народном просвећивању [...] Оцена: Одличан стручњак у сваком погледу. Дobar познавалац предмета које је предавао. Предавао је са успехом руски и немачки језик. Предавања су му добра. Стручно, идејно, методски и дидактички су на висини. Поред струке бави се још и етнографијом. Из ове области написао је више чланака. Радна дисциплина на часу добра. Успех из оба предмета је задовољавајући. Ван школе ради са великим успехом као претседник Народног универзитета.“⁸

Као врстан интелектуалац, несхваћен у времену које је дошло и неприхваћен сасвим у новој средини, Матић је настојао да се на сваки начин издигне изнад положаја у коме се силом приликама нашао, учећи и даље се усавршавајући. Поред рада у школи и разних ваншколских активности, студирао је право, али није дипломирао. Проучавао је народне обичаје и писао о њима. Поред објављивања текстова у стручној периодици, оглашавао се и у „Чачанском гласу“ и „Политици“, пишући о темама из просвете и културе. У њима се залагао, на пример, за више бриге и система у изучавању страних језика, о напорима за очување наших средњовековних фресака, о васпитно запуштеним родитељима и решавању других проблема. Међу њима је и данас занимљив текст „Кад се очи засите светлости и боја“, упечатљиво сведочење о утисцима са путовања по Турској, једног од многобројних на која је професор Миодраг Јаћимовић водио радознале Чачане, жељне упознавања света, током шесте и седме деценије минулог века.

Остало је мало писаних трагова који упућују на Матићев рад у тадашњој чачанској Библиотеци, али и из ових неколико података о њему може се закључити, да је ова установа културе тада, и у својим скромним условима, имала у њему изузетног, високо образованог управника, који ју је усмеравао добрим путем.

⁸ Лист оцењивања за школску 1951/1952. годину, МИАЧ, Грађевинска средња школа у Чачку, К-3.

TIOSLAV MATICH, FIRST POSTWAR CHAIRMAN
OF LIBRARY AND READING ROOM

Summary

The Library and Reading Room in Chachac after the Second World War started operating on February 20, 1946 under modest conditions. Its first chairman was Tioslav Matich (1909-1994), Doctor of Divinity and teacher of German and Russian languages. Exceptionally educated, Matic had an important role in the cultural life of Chachac immediately after the war in the time of reconstruction of the country and restoration of cultural institutions operation.

Key words: Tioslav Matic, grammar school, library and reading room, peoples university, technical school, „Cult of Dead with Serbs“

Marija Orbovich